

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА
ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА И ТРЕНЕРА

Студент: Марина Сакач

**„ЗНАЧАЈ И УЛОГА ПРИПОВЕДАКА У РАЗВИЈАЊУ ЈЕЗИЧКИХ
СПОСОБНОСТИ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА”**

- Мастер рад -

Суботица, 2026.

ВИСОКА ШКОЛА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА И ТРЕНЕРА

Мастер струковни васпитач

**„ ЗНАЧАЈ И УЛОГА ПРИПОВЕДАКА У РАЗВИЈАЊУ ЈЕЗИЧКИХ
СПОСОБНОСТИ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА „**

Мастер рад

Ментор: др Војо Ковачевић

Председник комисије: др Споменка Будић

Члан комисије: др Емеше Мате

Ментор практичар: др Нора Еветовић Љубановић

Студент: Сакач Марина

Број индекса: МВ 87/24

Суботица, 2026

САДРЖАЈ

Contents

Apstract.....	6
Апстракт.....	7
ТЕОРИЈСКИ ДЕО РАДА.....	8
1.УВОД.....	8
1.2.Песнички језик.....	9
1.3.Подела књижевности на родове и врсте.....	9
1.3.1.Лирика.....	10
1.3.2.Епика.....	10
1.3.3.Драма.....	10
1.4.Подела епике.....	11
2.ПОДЕЛА ПРИПОВЕДАКА.....	11
2.1.Басне.....	13
2.1.1.Структура басне.....	13
2.1.2.Упознавање деце са садржајем басне.....	14
2.1.3.Однос басне и приче о животињама.....	14
2.1.4.Дечије схватање басне.....	15
2.2.Бајке.....	16
2.2.1.Однос ауторске и народне бајке.....	16
2.2.2.Значај бајке.....	18
3.РЕЧНИК ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА.....	20
3.1.Припрема детета за причу.....	20
4.ВАСПИТАЧ КАО ПОСРЕДНИКИ ЗМЕЂУ ПРИПОВЕДАКА И ДЕЦА.....	21
4.1.Стваралачко причање прича.....	22

4.2.Значај приповедака за говорни развој.....	23
4.3 Улога ликова у приповедкама.....	24
4.4.Васпитно- образовни значај приповедака.....	25
4.4.1.Анализа и улога приповедака.....	26
ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО.....	29
5.МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА.....	29
5.1.Предмет истраживања.....	29
5.2.Проблем истраживања.....	29
5.3.Циљ истраживања.....	29
5.4.Задаци истраживања.....	29
5.5.Хипотезе истраживања.....	30
5.6.Варијабле истраживања.....	30
5.7.Узорак истраживања.....	30
5.8.Методе, технике и инструменти истраживања.....	30
5.9. Начин обраде података.....	31
6.АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА.....	31
6.1.Оствареност циља и задатака истраживања.....	31
6.2.Провера хипотеза	41
ЗАКЉУЧАК.....	42
ЛИТЕРАТУРА.....	43
АНКЕТНИ УПИТНИК.....	44

Апстракт

Мастер рад „Значај и улога приповедака у развијању језичких способности деце предшколског узраста” бави се анализом приповедака, њиховом значају, улози, поделом и карактеристикама, са освртом на поделу књижевности, песнички језик и развојним карактеристикама деце предшколског узраста, улогом васпитача као посредника између приповедака и деце.

Једна од многих значајних функција приповедака у предшколском узрасту је развој говора и језичких способности. Кроз слушање приповедака деца обогаћују речник, усвајају правилне говорне структуре и развијају способност логичког повезивања мисли.

Истраживачки део је усмерен на испитивање васпитача о утицају приповедака на развој језичких способности деце предшколског узраста.

Истраживање је реализовано применом анкетног упитника а добијени резултати указују на то да васпитачи користе приповетке у активностима са децом предшколског узраста, сусрећу се са њиховим предностима и значајем за богаћење речника деце предшколског узраста.

Закључује се да приповетке у великој мери доприносе развоју језика. Осим тога, оне доприносе и развоју мишљења, моралних вредности и развијању емоционалне интелигенције.

Кључне речи: приповетке, развој језичких способности, васпитачи, деца предшколског узраста, речник.

Apstract

The master's thesis titled "The Significance and Role of Short Stories in Developing the Language Skills of Preschool Children" analyzes short stories—examining their significance, role, classification, and characteristics—while also addressing the classification of literature, poetic language, and the developmental characteristics of preschool-aged children. One of the most significant functions of short stories during the preschool years is the development of speech and language skills. By listening to stories, children enrich their vocabulary, acquire correct speech patterns, and develop the ability to logically connect their thoughts. The research component focuses on surveying preschool educators regarding the impact of short stories on the development of language skills in preschool children.

The study was conducted using a questionnaire, and the results indicate that preschool teachers use short stories in activities with preschool-aged children, recognizing their benefits and importance for enriching the children's vocabulary.

It is concluded that short stories contribute significantly to language development. Furthermore, they foster the development of thinking skills, moral values, and emotional intelligence.

Keywords: short stories, language skill development, preschool teachers, preschool-aged children, vocabulary.

ТЕОРИЈСКИ ДЕО

1.УВОД

Приповетке су посебно значајно средство у васпитно-образовном раду са децом предшколског узраста. Помоћу њих је могуће на једноставан и занимљив начин, рећи многе животне истине, научна сазнања о животу и стварности уопште, односима међу људима, изразити и најсуптилније мисли и осећања људи и то на једноставан начин који подсећа на свакодневни говор. У приповеткама има нових речи које дете није употребљавало у свом говору, као и оних речи које су помало занемарене. Слушање, причање и понављање приповедака, делова приповедака- учиниће сазнајни и емоционални живот детета пунијим, активни речник детета богатијим и интересовање за лепу реч и сазнање о животу развијенијим.

Књижевност је уметност која се служи речима, што је знатно издваја од свих осталих уметности, у овој уметности књижевник користи песнички језик.

У нашем свакодневном споразумевању језик нам служи ради усаглашавања наших конкретних акција у животу; ако нам неко каже да напољу пада киша, онда то значи да треба понети кишобран.

У књижевности свет који нам се приказује представља један иреалан свет, који постоји у песниковом духу и који оживљава у нашем духу као стварни свет, али без реалног практичног реаговања на њега. Децу треба упознавати са литератним текстовима који одговарају њиховом узрасту. Литерарним остварењима обогаћује се сазнајни и емоционални живот, развија се машта и креативност, утиче се на хуманије начине социјалног деловања и стварају се и негују потребе, способности и навике за лепим говорним изражавањем.

Иво Андрић, говорећи о значају писане речи, написао је да се оне, *претварају једна за другом у људе, животиње и предмете. Још до малопре типе од сенки и пролазније од ветра, оне су одједном застале, оваплотиле и добиле тежину, обим и све особине живих бића и познатих ствари...*

Због своје форме приповетке су посебно погодне за децу предшколског узраста. Улога васпитача је од посебног значаја. Правилним избором приповедака, применом различитих метода, интерпретације, разговора и драматизације, васпитач ствара подстицајно окружење у којем деца активно учествују и развијају своје језичке способности.

1.2.Песнички језик

Песнички језик је језик књижевних уметничких дела, који се одликује конкретношћу (сликовитошћу) у описивању и емоционалношћу у тону изражавања, ритмичношћу и преображајем, пуноћом и ширином значења речи.

Уметничко дело је лични доживљај света и живота приказан у слици живог, конкретног живота.

Књижевно дело као уметничко дело изграђено је помоћу језика и од језика, и зато ће се у песничком језику огледати те две основне особине уметности: приказивање живота у конкретним сликама и мисаоно-емоционални пишчев став према описаним појавама.

Књижевник тежи да нам своје слике из живота прикаже што конкретније, сугестивније, како би оне живо и упечатљиво деловале.

Он то постиже тиме што за приказивање личности, предмета и појава одабира изразите, карактеристичне појединости, што те појединости снагом своје маште компоује у нове слике и што их описује свестрано, настојећи да их чулно доживимо.

Управо због тога песнички језик се одликује конкретношћу, сликовитошћу и живописношћу.

„Песнички језик користи стилска изражајна средства како би појачао естетски доживљај и вишезначност књижевног текста (Солар, 2005.).

Књижевно уметничко дело је лични доживљај писца, писац у књижевном делу снажно испољава свој емоционални став према описаним појавама.

Његова емоција је спојена са његовом мишљу, он не може да размишља о животу а да се у исто време и не узбуђује поводом свега онога што радује или боли човека.

1.3.Подела књижевности на родове и врсте

Књижевност делимо на књижевне родове:

- лирска поезија (лирика)
- епска поезија (епика)
- драмска поезија (драма)

Сваки од ових књижевних родова делимо на књижевне врсте (лирска поезија: љубавна песма, родољубива песма, описна песма; епска поезија: епска песма, еп, приповетка, роман, новела; драмска поезија: трагедија, комедија и драма у ужем смислу.

1.3.1. Лирика

У лирској поезији песник стапа своју личност са објективним светом, који он претвара у свој сопствени свет, у своје унутрашње ја, затворено у самом себи и дубоко узбуђено.

„Лирика или лирска поезија заједнички је назив за песничка дела у којима се на емотиван, топао начин, непосредно изражава човеков доживљај живота и света” (Маринковић, 2025).

1.3.2. Епика

Разликујемо епску поезију у стиху и епску поезију у прози.

Реч епика је настала од грчке речи епос која значи говор, прича или песничка приповест. Карактеришу је следећа обележја:

- Наративност- епика углавном преноси причу кроз структуриране наративе. Најчешће је исприповедана у трећем лицу.
- Тематска разноликост- епика укључује обиман тематски регистар, чије је границе врло тешко дефинисати, а неке од њих су теме попут херојства, историјских догађаја, авантуре, митологије, породичних односа и још многи други.
- Обимност- епика, за разлику од лирике, подразумева дуже форме.
- Структура- епски свет је изграђен епском техником која се првенствено односи на стил и методе, које се користе у приповедању, а чији су кључни елементи специфичан свет дела, карактеристична дескрипција ликова, дијалози, стилске фигуре и др. Радња је често узрокована логично- последичном мотивацијом.

„Епика је књижевни род који обухвата приповедна дела у стиху или прози, у којима се приказују догађаји, јунаци и радње изнобјективног света“ (Живковић, 2001).

1.3.3. Драма

Драмска поезија је књижевни род који тек на позорници добија своје потпуно значење.

Радња је непрекидна, динамична, напета, сва управљена у будућност ка своме завршетку.

Емоција је јака, пење се до степена страсти, обухвата целу личност, као и у лирици, али уместо да се повуче у себе, она се упућује другом лицу, изказује се у дијалогу, а он изазива чин, акцију.

„Драма је књижевни род намењен извођењу на сцени, у којем се радња развија кроз дијалог и поступке ликова, а не кроз приповедање писца”(Солар, 2005).

1.4.Подела епске поезије

Епска поезија се дели на две велике групе: епска поезија у стиху и епска поезија у прози.

У епску поезију у стиху спадају епска песма и епопеја или еп а у епску поезију у прози спадају приповетка, новела и роман.

- И једна и друга група имају још врста, епска поезија у стиху: идилу, романтичну песму, епска поезија у прози: народне и уметничке приповетке

Приповетка и новела су краће епске форме мањег обима него што је роман, што је последица ужег тематског материјала који се у њима обрађује.

2.ПОДЕЛА ПРИПОВЕДАКА

Приповетка је кратко прозно дело у коме је описан краћи период из живота јунака.

Подела приповетки обухвата:

1. Народне приповетке- преносе се усменим путем и представљају део народне традиције. У ове приповетке спадају народне бајке, народне басне, реалистичне народне приповетке, анегдоте, легенде и предања.

2. Ауторске (уметничке) приповетке- написао их је познати аутор. У ове приповетке убрајамо: ауторске бајке, ауторске басне, приче о животињама, реалистичне приповетке, хумористичке приповетке, авантуристичке приповетке, фантастичне приповетке, психолошке приповетке и историјске приповетке.

За рад са децом предшколског узраста погодне су: бајке, басне, приче о животињама, фантастичне приповетке, авантуристичке приповетке, хумористичне приповетке и кратке реалистичне приповетке.

Кратке реалистичне приповетке

Кратке реалистичне приповетке описују догађаје који се могу догодити у свакодневном животу и имају једноставну поруку о пријатељству, искрености, помоћи и одговорности. Пример за ову врсту приповедака је прича В.Иванова "Велика лопта" у којој велике девојчице желе да искористе малу Наташу да им вади лопту кад им упадне у жбуње, зато што су је примиле у игру.

Фантастичне приповетке

Фантастика представља нешто што је измишљено, што је плод маште, чудновато, надприродну ствар или појаву. Она је представа или визија која је плод нечије маште. Почев од бајке као најстарије, па до свих других прозних врста, фантастични свет представљају основу дела за децу. За разлику од бајки где је чудесно природни део

приче, у фантастичној приповетки чудесно је нешто што нарушава стварни свет и изненађује јунака нпр. „Алиса у земљи чуда” у којој девојчица Алиса пада у рупу и долази у неки други, чудесни свет-земљу чуда.

Авантуристичке приповетке

Авантуризам је један од врло важних елемената тематског оквира приповедака за децу. У авантуристичким приповеткама постоји фабуларни низ сачињен од узбудљивих догађаја, пустоловина и низа неочекиваних препрека које јунак савлађује. Пример је приповетка “Петар Пан” у којој је главни јунак дечак Петар Пан који пролази кроз разне пустоловине и авантуре и побеђује страшног капетана Куку.

Хумористичне приповетке

Хумористичне приповетке су приповетке које кроз хумористичке догађаје и поступке ликова изазивају смех и добро расположење. Хумор има претежно забављачку функцију, али и дидактичку. Хумор је аутентична људска потреба па ће путем хумористичног дискурса дете усвојити било какву поруку. Дечији смех је без увреда, он је огледало дечије душе, детињства. Као пример можемо навести приповетку “Огледалце” Григора Витеза, коју деца у вртићу радо слушају. У овом домену имамо и нонсенсне приповетке које су посебно привлачне деци (нонсенс- бесмислица, будалаштина), а погодне су за развој језичких способности. У њима је све изокренуто, наопако, нелогично. Примери ових приповедака су “Изокренута прича” Бранко Ћопић, “Поремећена прича” Григор Витез, “Како дан проводи мене” Звонимир Балог. Нонсенсне приповетке су погодне за децу средњег, старијег и најстаријег узраста.

Приче о животињама

Приче о животињама су приче где се кроз доживљаје животиња и односу према њима преноси нека порука о пријатељству, природи и моралним вредностима. Пример приповетке о животињама је “Аска и вук” И. Андрића којој уметност и борба за живот побеђују смрт. У овој причи овчица Аска представља симбол за борбу и уметност, а вук симбол за опасност и смрт.

2.1.Басне

Басна припада најстаријим делима усмене књижевности. Тачно порекло ове књижевне врсте није поуздано утврђено, али се сматра да потиче из Индије, односно Источног средоземља, а да је у Европу стигла и популарност стекла преко чувеног грчког баснописца, Езопа. Постоји мишљење да је праизвор басне чувени индијски зборник „Панчатинатра”. Овај индијски зборник басни и прича потиче из трећег века пре нове ере. Садржи низ алегоријских прича са животињама као главним јунацима, а свака прича носи моралну поуку.

Поред усмене басне постоје још и ауторске, а неки од чувених баснописаца су Езоп, Федар, Ла фонтен и Иван Крилов.

„Басна је једноставна епска форма која приказује људске особине и односе међу људима посредно, преко ликова животиња” (Живковић, 2001).

У јужнословенској књижевности басне је први преводио Доситеј Обрадовић, али их је дорађивао, односно врло често дописивао, па их можемо сматрати и оригиналним стваралаштвом, затим Вук Стефановић Караџић, који поред тога што их је записивао има и неколико ауторских, потом Бранко Ћопић, Десанка Максимовић, Милан Вукасовић, Матија Антун Рељковић и др.

Басна је по форми кратка, најчешће једноепизодична алегорично-сатирична прича у којој су главни јунаци животиње.

Основни циљ басне није описивање животиња већ намера да се путем њиховог понашања укаже на исте релације међу људима. Свака животиња има одређену особину која је заправо преузета из реалног живота (нпр. вук је прождрљив, зец плашљив, лисица лукава итд.). Животиње у басни имају моћ говора и расуђивања, али и доношења закључака, која су најчешће поука басне. Басна има огроман педагошки потенцијал.

2.1.1. Структура басне

Интересантно је да је басна од свог постанка до данас задржала исту структуру.

Композициона структура басне је једноставна, сажета и алегорична. У њој се уочавају два битна сегмента: прича и поука. У причи се налазе сви кључни елементи, осим поуке. Порука је у расплету басне. Поука је сажета. Свака басна носи поуку, било видљиву на крају текста, експлицитну, било да произлази из самог текста, имплицитну. Поука често може бити и пословица или изрека чиме се универзалност басне подиже на виши ниво.

2.1.2. Упознавање предшколске деце са садржајем басне

Басне деци никад не читамо, већ њихов садржај увек (при)казујемо, макар не баш онако како он стварно у књизи гласи, не читамо зато што су кратке, зато што су по постанку (у већини случајева) усмена књижевност, и зато што је то за децу убедљивије и боље, нарочито ако користимо радно-игровна средства (играчке за ликове, слике, сликовнице...). За употпуњавање и учвршћивање садржаја басни служимо се питањима: Ко се у причи помиње, Како изгледа, Како се креће, Како се оглашава итд.

Када смо децу упознали са садржајем басне и када смо се уверили да њиме добро владају тек тада тај садржај можемо користити и за друге врсте игара.

На пример, уколико радимо пројекат везан за инсекте басну “Цврчак и мрави” можемо користити са сваким узрастом деце. Обично полазимо од упознавања: где живе, шта раде, како изгледају цврчак и мрав. Са старијим узрастом долазе у обзир и врсте мрва по боји(црни, жути), по величини (ситни, крупни) , по начину кретања (ходају или лете), па врсте цврчака: пољски зрикавац(Сунчев певач-Бранко Ћопић), домаћи цврчак(На огњишту-Дикенс)итд. Затим их упоређујемо, опонашамо тако што”летимо”,трчимо,милимо...Илуструјемо разним ликовним техникама. Користимо то што цврчак за време лета свира па бирамо инструменте на којима он свира, сами правимо инструменте. Опонашамо фијукање ветра, њихања грана дрвећа, правимо маске за драматизацију и драматизујемо причу.

2.1.3.Однос басне и приче о животињама

Басне не треба поистовећивати са причама о животињама, јер је у баснама алегорија неопходна а у причама се не инсистира на алегоријском смислу.

Приче о животињама су често дуже од басни и у њима није битна поука. Однос између басне и приче о животињама може се представити по сличним елементима, али донекле различитим функцијама:

1. Ликови- у обе форме главни јунаци су често животиње које персонификују људске особине и карактеристике. Ови ликови служе као симболи различитих људских особина попут лукавости, мудрости или лењости.
2. Моралне поуке- басне су специфичне по томе што имају изражену моралну поуку. Приче о животињама, иако можда не увек често преносе одличне лекције о вредностима, понашању и међуљудским односима.
3. Структура- басне су обично кратке, с јасно дефинисаним заплетом и завршним моралом, док приче о животињама могу бити дуже и разређеније, али често задржавају стилску једноставност у структури.
4. Садржај – док су басне алегоријске, приче о животињама могу садржати фантастичне елементе и авантуре, али још увек користе животиње за истраживање људске природе.
5. Приступачност- оба облика су намењена деци, помажући им да разумеју сложене концепте кроз једноставне и занимљиве приче.

2.1.4. Дечије схватање басне

Дечије емпиријско искуство је најчешће недовољно да би деца схватила основни смисао и поруку басне. Управо то повлачи питање како је басна једна од најпопуларнијих врста међу децом.

Животињски ликови, дијалошка форма, краткоћа и концизност, посебно хумористичне опаске заокупљују пажњу и интересовање деце.

Биљни и животињски свет је тематски круг који је изузетно близак деци.

Пуни педагошки потенцијал басна ће код деце достићи правилном интерпретацијом, па је веома важно одабрати ону басну која је узрасту деце приближнија, која се у њиховом хоризонту искуства може тумачити на прави начин. На пример, басна „Цврчак и мрав” се својом врло једноставном поуком, јасном причом и занимљивим, сликовито приказаним светом дела, може врло лепо интерпретирати са децом свих узраста, а чак се може лако и драматизовати. За разлику од басне „Лисица и гавран” где ће деци млађег прешколског узраста бити тешко да идентификују особину као што је сујета али уколико се васпитач потруди да брижљиво одабрани текст приближи деци на најбољи начин, резултат неће изостати.

2.2. Бајке

Бајка је прича фантастичне садржине. Она је интернационални феномен, јер је сусрећемо у свим националним књижевностима. Бајку, као и басну одликује универзалност људског искуства, а посебну драж бајколиког света чине вера да добро увек и неминовно побеђује зло, борба за правду и врлину, вера у љубав, лепоту и доброту, као и неминовне консеквенце лоших поступака. Као и у дететовој машти, у бајци је све могуће па то особито прија младом слушаоцу. У бајкама постоје јунаци натприродних особина, чудесна бића и догађаји (але, аждаје, змајеви, чаробни предмети...). Вук Стефановић Караџић је бајке називао „женским приповеткама” и дефинисао их је као приповедање о чудесима. Бајке имају стетеотипни почетак, нпр. „Био једном један цар...”, „Имао некакав краљ...” У бајкама није прецизно одређено време (нпр. некада давно, био једном...) ни место радње (негде далеко, у далеком краљевству, иза гора, преко мора...). Бајка почиње некаквим поремећајем устаљеног реда збивања, а затим јунак бајке тежи успостављању првобитне равнотеже. Заплетом почиње развијање радње, њиме отпочиње конкретан догађај. Радња бајке испричана је и тече хронолошки- приказивањем догађаја оним редом којим су се одиграли. Приповедање је опширно, а приповедач прибегава успоравању, задржавању радње. Такав поступак називамо ретардацијом. Једно од средстава којим се то постиже је

понављање. Понављањем се успорава ток радње, појачава напетост, одлаже решење и показује тежина сваког задатка. Бајка има срећан крај. Бајка може бити народна и уметничка (ауторска).

Све народне бајке говоре о тешкоћама и препрекама које живот носи. Оне представљају суочавање човека са проблемима и злом у свету а њихов срећан крај је оптимистичан поглед на свет и жеља да се зло превлада. Њихов срећан крај поручује да нада мора постојати и да само храбри и истрајни успевају у животу.

Ликови у народним бајкама немају право име (некакав човек, један цар), или добијају име на основу:

- Занимања (нпр. чобан, слушкиња).
- Врсте (нпр. људско биће, змија, гавран, пас).
- Улоге у друштву (нпр. краљ, змијски цар, обичан човек из народа.
- Породичне улоге (нпр. син, кћи, отац, муж, жена....).

Јунаци су окарактерисани првенствено оним што чине. Ако јунак има властито име оно говори о неким његовим особинама (нпр. Баш-Челик, име говори о његовој снази, да је издржљив и снажан као челик).

Стални елементи бајки су бројеви који се у њима понављају:

- 3 сина, брата, задатка...
- 7 дана, Влашића, година
- 9 пауница, година, другова...
- 12 цинова, врата, подрума...

Бајке су део културне баштине многих народа и често се преносе усменим путем, а касније су забележене у писаној форми. Њихова популарност траје кроз векове, а и данас често служе као инспирација за филмове, позоришне представе и друге уметничке форме.

„ Бајке нису само приче о вилама и чудима, оне представљају начин да човек сагледа свет из нове перспективе и да кроз машту открије дубље истине о животу” (Толкиен, 1947).

2.2.1.Однос ауторска-народна бајка

Не може се оспорити чињеница да је ауторска бајка израсла из народне бајке. Ево главних разлика између ауторске и народне бајке:

1. Порекло

Народна бајка- Настаје усменом традицијом, преноси се са генерацију на генерацију. Нема јасно дефинисаног аутора.

Ауторска бајка- Има једног или више конкретних аутора који је пишу и објављују. Настаје у писаној форми.

1. Структура

Народна бајка- Обично се придржава традиционалне структуре са препознатљивим мотивима и темама. Може варирати у детаљима, али основна фабула остаје слична.

Ауторска бајка- Може имати слободнију структуру и иновативне елементе. Аутори често експериментишу са наративним стилем.

2. Тема и мотиви

Народна бајка- Углавном се бави универзалним темама као што су добро и зло, љубав, храброст и мудрост. Често садржи моралне поуке.

Ауторска бајка- Могуће је истраживање личних или савремених тема, као и одступање од класичних моралних поука. Могу се бавити најразличитијим контекстима, као што је на пример социолошка позадина Андерсенових бајки или проблемима савремене цивилизације и отуђења, као на пример у бајкама Гроздане Олујић и још много других. Завршеци ових бајки не морају имати срећан крај, нити нужно превагу доброг над лошим.

3. Ликови

Народна бајка-Ликови су често архетипови (хероји, зли, мудри) и представљају колективне вредности и норме заједнице.

Ауторска бајка- Ликови могу бити сложенији и рсзређенији, са унутрашњим конфликтима и развојем личности.

4. Језик и стил

Народна бајка- Користи једноставан понекад репетитиван језик, прилагођен усменој традицији.

Ауторска бајка- Може садржавати богатији језик, стилизоване изразе и разне литерарне фигуре.

5. Сврха

Народна бајка- Обично слижи као облик забаве и поуке, често са моралном или дидактичком поруком.

Ауторска бајка- Поред забаве може имати и уметничку намеру, друштвену критику или рефлексију о савременим питањима.

Ове разлике указују на различите културне и уметничке контексте из којих бајка потиче. Три су најзначајнија аутора од којих почиње да се развија ауторска бајка: Браћа Грим, Х.К.Андерсен и Луис Керол.

Мада развој бајке треба пратити и од Шарл Пероа, јер су он и браћа Грим записивали народне бајке, али су у њих уносили сопствене интервенције, што им је дало изванредан ауторски печат.

2.2.2. Значај бајке

Иако је бајка готово једини термин који ће и сваки лаик повезати са детињством, у науци се све чешће поставља питање да ли је бајка адекватан садржај за васпитање и образовање, да ли је погодна за дечји узраст, ум и душу.

Током историјског развоја књижевности бајке су у навратима доживљавале осуду и упитност намене деци. Ревалоризација утицаја бајке на дете и детињство оживеће почетком 20. века, са чувеним предавањем Марије Монтесори у Лондону, 1921.

Она је тврдила да бајке често приказују стереотипе, као што су традиционалне родне улоге или поједностављене карактеризације ликова што може утицати на дечије разумевање друштвених норми. Затим, она сматра да неке бајке садрже насилне или претерано драматичне елементе који могу бити застрашујући за децу што може довести до анксиозности и страхова, као и да бајке често представљају нереалне ситуације и решења, што може створити искривљену перцепцију стварности код деце. Монтесори је наглашавала да деца могу постати пасивни посматрачи, уместо активних учесника у својој машти, ако се превише ослањају на бајке, уместо да их подстичу да стварају своје приче.

Овај пример није јединствен, многи научници у различитим областима јављали су се као противници или присталице бајке а спор око бајке се наставља све данас. Данас нам је познато да су многе класичне бајке екранизоване чувеним дугометражним Дизнијевим, и другим цртаним филмовима, прилагођаване су деци са аспекта савремене културе.

Међутим, с обзиром на дугу традицију бајкину детињству, са аспекта одраслих који су прошли кроз бајковите наративе, а да притом нису усвојили стереотипе и постали пасивни посматрачи сопствених живота, нису развили страх и анксиозност од одређених грубљих слика у бајкама, можемо закључити да деца доживљавају бајке на

специфичан начин. Будуће да сами немају емпиријско искуство насиља (предпоставља се за децу којој нису доступни насилни садржаји и оној која нису искусила непосредно насиље), они ни грубље сцене у бајкама не визуализују на начин на који би то одрастао читалац чинио. На пример, ни једно дете неће замишљати крвопролиће када мајка коза вуку распори трбух да би извадила своје јариће. Наравно, ту су и адаптације бајки, које управо овакве оригиналне делове замењују блажим, или врло често хумористичним деловима. Али било би претерано доносити закључке да је бајка на неко дете утицала негативно или му је оставила последице или трауме за цео живот. То у данашње време можемо преписати штетном утицају насилних видео игара, као и доступности насилног и неадекватног садржаја која деца некритички усвајају на дневном нивоу.

Бајка својим елементима, попут чудесних јунака и њихових авантура изазива код деце најразличитија осећања: ведрину, оптимизам, жељу да се идентификују са позитивним јунацима, склоност да буду на страни добра, да стану у заштиту слабијих и сл. Бајка тако делује као облик надокнаде за неостварене жеље, као извесна компензација за све оно што се не може у реалном животу.

Бајке можемо читати, препричавати, драматизовати. Девојчице воле да се идентификују са прелепим краљицама, принцезама и добрим вилама, а дечаци са храбрим принчевима и неустрашивим витезовима.

„Бајке су као сјајна светла која осветљавају пут кроз најмрачније делове нашег постојања” (Толкин, 2005).

3.РЕЧНИК ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Разумевање речи се код деце појављује пре њене употребе јер дете познаје значење већег броја речи него што је у стању да их употреби на адекватан начин. То се проверава тако што се детету обратимо више пута издвојеним речима или врло кратким фразама. Ако дете на одређену реч или фразу трипут узастопно правилно одреагује, значи да је усвојило њено значење, али је још не уме изговорити. У питању је активни и пасивни речник.

Активни речник је онај речник које дете користи у своме говору и разуме значења употребљених речи. Он се богати узрастом детета. Ако дете нормално проговори(негде између деветог и петнаестог месеца)оно ће до друге године живота имати фонд активног речника од стотинак, па и више речи. За сваку даљу годину живота, активни речник детета просечне говорне развијености, природним развојем богати за око три стотине речи годишње. А ако се са дететом стручно ради, поготово у вртићу, његов активни речник може се обогатити за годину дана и са до пет стотина речи.

Пасивни речник код деце предшколског узраста десет пута је богатији од активног. То су оне речи које дете разуме када их чује, али их још не употребљава у своме говору, не може их вербално користити. Фондови активног и пасивног речника никада се не могу изједначити до краја живота човека, јер он увек више зна од оног што може и уме вербално и писано да изрази. Задатак васпитача је да радимо на богаћењу фонда дечијег активног и пасивног речника, али и на томе да пасивни речник деце претварамо у активни речник.

3.1. Припрема детета за причу

Децу припремамо за причу методом разговора. Разговор је најстарији и најраспрострањенији облик комуникације међу људима. То је први облик комуникације и са дететом још од његовог рођења, наравно заснован на дечијим могућностима изражавања а од старијих прилагођен дечијем схватању(питања, потпитања и подстицања на разговор). Он је пратилац целокупне наше активности са децом а и међусобних дечијих контаката. Разговором припремамо децу за коришћење прича. Разговор је незамењим у нашем раду са децом. У разговору обично разликујемо питања васпитача и питања деце, а и организовање- подстицање међусобног разговора деце. Разговором будимо код деце заинтересованост за причу која ће уследити. Разговор је увод за причу. Децу до напуњене три године живота не припремамо, али већ након тога морамо децу посебно припремати за коришћење новог текста или за у друге сврхе коришћења већ познатог им старог текста, тим пре и више ако су деца старија. При припремању деце за причу узимамо у обзир узраст деце, форму и садржај приче, могућности које пружа за васпитно- образовни рад, могућности и потребе коришћења радно-игровних средстава, од предзнања деце, од могућих непознатих и недовољно

познатих речи, израза и појмова у тексту или од тога што деца треба да усвоје и стекну итд.

4. ВАСПИТАЧ КАО ПОСРЕДНИК ИЗМЕЂУ ПРИПОВЕДАКА И ДЕЦЕ

Предшколско дете је специфична врста "читаоца". Његова "читалачка" позиција условљена је чињеницом да оно још није овладао способношћу самосталног читања. У односу на приповетку дете је у позицији слушаоца. Због посебности положаја који има у литерарној комуникацији у познатом трочланом низу: писац-књижевно дело-читалац, у случају када је читалац уствари слушалац, укључује се и четврти чинилац-посредник.

У зависности од актуелног пројекта, узраста и карактеристика групе деце васпитач бира погодну причу коју ће представити деци. Приликом избора прозних текстова васпитач води рачуна да су текстови кратки, поготово за децу млађих узраста, да имају мањи број актера радњи (три лептирка, жаба и во, лисица и гавран...). За средње и старије узрасте текстови могу бити и нешто дужи, поготово ако су прожети хумором или су нонсенсног садржаја. За упознавање деце са садржајем приповедака користимо методу препричавања и читање. Ове методе у зависности од узраста деце, интересовања и састава групе комбинујемо са осталим методичким поступцима у коришћењу прозних текстова (сценско приказивање, импровизација, драматизација, коришћење слика и сликовница...).

Деци узраста 3-4 године причамо приче, не читамо их. Деци средњег, старијег и најстаријег узраста народне умотворине причамо а текстове познатих аутора можемо и читати, ради развијања љубави према књизи.

Ми можемо садржај приче користити за разноврсне васпитно-образовне циљеве, али и на различите игровне начине ако она по дужини и садржајно одговара узрасту деце, ако вешто бирамо и баратамо радно-игровним средствима или ако умемо да изведемо сценско приказивање садржаја приче (позориште лутака, позориште сенки, слика). Најбољи начин да се прича претвори у игру је игра по улогама (покретна игра, импровизација, драматизација, коришћење лутака, сенки, маски). Деца средњег и старијих узраста воле и да се играју тако што садржај неке приче, уз нашу помоћ претварају у другу причу. У питању је стваралачко причање прича.

4.1. Стваралачко причање прича

За подстицање стваралачког причања деце може се користити било која приповетка, и то на различите начине, тако што све претварамо у игру причања: мењамо почетак садржаја, продужујемо садржај, мењамо ликове а садржај остаје исти, ликове задржавамо а мењамо садржај, додајемо нове ликове а старе задржавамо па тако стварамо нови садржај приче, логични садржај претварамо у нонсенсни и обрнуто, од два- три краћа садржаја(нпр.басне) правимо нов садржај(Лисица и рода, Лисица и рак итд.). Могућности су заиста велике а деца радо учествују у оваквим играма стваралачког причања.

На пример, деца воле да праве нове садржаје Црвенкапе. Када смо их упознали или подсетили на реч познати садржај ове бајке и кад смо извели импровизацију и драматизацију садржаја бајке, онда мотивишемо децу на стваракачко причање користећи дијалог а прихватајући и подстичући полилог(више њих истовремено прича) док неко дете не пређе на прави монолог. За стваралачко причање услов је добро познавање текста. Играмо се игре причања тако што:

1. Мењамо ликове бајке а садржај остаје исти: уместо маме-тата, уместо девојчице Црвенкапа-дечак Плавокапи, уместо вука- медвед, уместо баке-деда, уместо ловца-пријатељ или комшија деде.
2. Мењамо садржај бајке а ликове задржавамо: Црвенкапа се спријатељила са вуком, заједно су брали цвеће за баку, лечи га од убода па му вади трн из шапе. Вук се спријатељио са баком па јој постао пас-чувар итд.
3. Замењујемо исте ликове у причи а задржавамо оно што говоре: уместо маме-Црвенкапа, уместо вука-ловац итд.
4. Замењујемо само један лик:уместо вука појави се медвед или лисица, па садржај прилагођавамо њему или остаје исти.
5. Замењујемо два лика:уместо маме-тата, уместо вука-лисица, а садржај задржавамо исти.
6. Додајемо нови лик(Црвенкапа има брата) а садржај задржавамо или прилагођавамо новом лику.
7. Додајемо два нова лика(деда са бабом, брат Црвенкапин).
8. Додајемо три нова лика(брат, деда и медвед,поред вука), па садржај прилагођавамо новој ситуацији.
9. Мењамо почетак, или средину, или крај бајке итд.и у другим варијантама.

Деца лакше изводе стваралачко причање кад држе у руци неку слику или лутку па причају у њено име(персонификација и идентификација) мада се може причати и у

трећем лицу о томе. Стваралачко причање поспешује развој језичких способности код деце.

4.2.Значај приповедака за говорни развој

„ Приповетке и приповедање имају значајну улогу развоју дечијег говора, јер обогаћују речник детета, подстичу разумевање језичких структура и развијају способност изражавања мисли и осећања”(Виготски, 1978).

Језик је у самом центру људског развоја. У предшколском периоду деца су изузетно подложна спољним утицајима у процесу усвајања језика. Деца су највише изложена језику родитеља, васпитача и оних људи који су свакодневно у њиховом окружењу. Слушање приповедака у раном узрасту помаже развоју језичких вештина, доприноси богаћењу вокабулара, јаснијем дефинисању и процесуирању сопствених мисли и осећања, као и изражавању истих.

То можемо разумети као менталну гимнастику при чему долази до вежбања меморије, омогућава се боље разумевање, а такође и изоштравају вештине решавања проблема.Током приповедања дечији мозак прави повеснице, предвиђа исходе и вежба разумевање комплекснијих наратива. Ова ментална или когнитивна гимнастика их припрема за академске изазове који их чекају у будућности истовремено негујући критичко мишљење и аналитичке могућности.

У данашњем свету у коме је дете хиперстимулисано, за разлику од детета минулих епоха, приповедање представља ниво стрпљења и фокуса који деци није примарно својствен. Док прате ток радње приповетки они разбијају умеће одржавања пажње-вештину која ће им служити на различитим нивоима у њиховом даљем развоју. Одржавање концентрације поставља базу за ефектно учење, помаже да приме информацију, остану усредсређени на садржај приповетака.

Добро вођеном интерпретацијом прочитаног текста, правилно постављеним питањима, могућим одговорима, као и разменом идеја дете се учи вештинама конверзације и нијансама ефективне комуникације. Ове интеракције му обезбеђују практичне, употребне лекције у слушању и разумевању, чекању свог реда у групи, као и изражавање својих мисли и ставова. Уважавањем истих охрабрујемо дете као индивидуу дајући му на значењу и градећи самопоуздање.

4.3. Улога ликова у приповеткама

Јунаци са којима се деца срећу у приповеткама често се налазе пред најразличитијим изазовима, са широким спектром емоција и дилема која и сама деца срећу у свакодневном животу. У наше време у коме отуђење постаје све дистинктивнија особина сваког појединца, не само да је важно, него је и од есенцијалне важности развијати саосећајност, тј. емпатију код детета.

Јунаци у приповеткама нуде детету могућност да завири, у психу другог, у душу и срце другог, да схвати и разуме да постоје димензије другачије од оне која је њему позната, да дубоко разуме друго људско биће.

Овако се изграђују врло високо етички критеријуми који омогућавају да дете стаса у емпатичну, хуману особу и постане суштински важан елемент људске заједнице.

Разматрајући поступке јунака у приповеткама, истражујући последице одређених норми понашања, дете добија много ширу перспективу сагледавања од оног детета коме је ово ускраћено. Оно тако учи да поштује различитости, не ставља себе у позицију јединог параметра одређивања доброг и лошег у свету, омогућава им се постављање на различите тачке гледишта, те упознавање читавог дијапазона људских искустава.

Деца се воле идентификовати са јунацима у приповеткама јер имају ти јунаци имају моћи које деца и сама желе поседовати, мудри су, добри, неустрашиви, храбри, могу летети, променити облик тела, могу решити сваки проблем и пребродити сваку препреку, имају контролу-нико им не говори шта треба да раде, знају шта је исправно, готово никад не погреше, хвале их, дају им признања, сви желе бити њихови пријатељи. Деца кроз ликове у приповеткама развијају вештину у репавању доцијалних проблема и постају креативнија. Није пожељно уверавати децу како су неке ствари немогуће или претешке. Деца кроз поистовећивање са јунацима у приповеткама развијају осећај самопоуздања и моћи.

„ Ликови у књижевним делима за децу представљају средство преко којег дете развија способност разумевања других, препознаје осећаје и усваја моралне вредности”(Диклић, Тежак, & Залар, 1996).

4.4.Васпитно-образовни значај приповедака

Као васпитни и образовни циљеви, који се приликом упознавања са приповеткама, међусобно преплићу и усклађују можемо навести:

- Развијање трајног интересовања код деце за ризницу људске културе
- Неговање способности слушања, разумевања доживљаја, тумачења, памћења (повезаног са сопственим искуством појавама из живота).
- Оспособљавање деце за запажање и доживљавање звучности и сликовитости књижевног језика.
- Разликовање главног јунака и оцењивање његових карактеристика (добар, храбар, поштен, зао и сл.) и вредновање његових поступака, и на основу тога, изражавање свог односа према њему.
- Приближавање деци и осталих уметности- позоришна, ликовна, музичка...
- Обогаћивање дечје личности, неговање емоција, буђење смисла за лепо и узвишено, оплемењивање ума.
- Подстицање радозналости
- Буђење маште и спремности за авантуре духа
- Проширивање дечијег речника
- Захваљујући одабраном делу подстаћи децу на елементарне облике говорног стваралаштва.

4.4.1. Анализа приповедака

Деца слушајући приче о деци и одраслима стичу сазнања о себи, људима уопште, односима међу њима, доживљавају осећања дивљења и радости због тога што позитивне личности “побеђују”, осећање туге када оне долазе у тешке ситуације у борби против неправде, осећање недопадљивости према негативним личностима и индентификују се са позитивним јунацима приповедака.

У међусобним разговорима, у разговору са васпитачима и родитељима поводом примера из живота, код деце почиње да се изграђује свест о добром и лошем, буде се морална осећања и спремност да се залажу за оно што је узвишено, а против неправде и нехуманости.

Развијање навика је сложен и дуготрајан процес и захтева истрајност, стрпљење и упорност свих оних који се брину о деци и утичу на њихов развој.

Посебно формирање хигијенских и здравствених навика, као и навика културног понашања, јесте сложено и траје дуго.

У народној приповетки са Кубе „Усахли избор“ вода је пресушила јер извор није дозволио да воду пије дечак прљавих руку и лица.

Када се дечак умио и опрао руке, извор је поново почео да даје воду људима, биљкама и животињама.

У овој приповетки, осим значаја и потребе за личном хигијеном, сликовито се указује на значај воде за живот на земљи и неопходност да људи чувају изворе и да их не загађују.

Уредно остављање ствари за личну употребу(одело, обућа, играчке...)јесте услов за успешно обављање свакодневних послова, а и приповедањем оваквих прича подстичемо децу на уредност.

Приповетке могу да послуже и као повод за чешће разговоре са децом о другој деци која су нешто доживела и урадила, затим да деца говоре о својим доживљајима.

У приповетки „Огледалце“ се на хумористичан начин говори о томе како се непознатој ствари дају различита тумачења.

На основу ових и сличних прича у току разговора са децом треба закључити да се животиње служе стварима и скупљају их у скровиштима, док човек употребљава ствари, мења их и усавршава.

Интересовање детета за природу, промене и збивања у њој испољава се веома рано, што се најбоље изражава у бројним питањима којима дете тражи одговоре на оно што га узбуђује, што му је непознато, што га плаши или привлачи.

Баш зато што су му појаве у природи непознате, не зна им узроке и начин настајања, дете се често окреће ка природи и жели да проникне у њу.

Дете често тражи да му се објасни ташто пада киша, куда путује месец, како настаје снег и сл.

Приповетка је један од извора сазнања ових појава.

Она може бити подстицај да дете посматра природу и појаве у њој и да му се тако развије интересовање и жеља за сазнањем.

У приповетки, као извору сазнања природних појава, осим сазнајног момента, важна је и уметничка реч, која је, поред богаћења сазнања и лексичке стране говора, утицати и на емоционално доживљавање тих појава и тиме допринети да дете жели да то и изрази било речима, игром или сликом.

Д. Максимовић у причи "Бајка о лабуду" буди интересовање код деце да се упознају далеки и непознати крајеви који су због тог тајанствени. Сликање природе- снежне краљице и црног лабуда на језеру док је сва природа бела изузетан је доживљај (ова прича може да се чита у старијој и најстаријој групи). После читања приче деца ће бити подстакнута да замишљају зиму, снежну краљицу и преображај црног лабуда у белог.

Приповетка Бранка Ћопића, "Сунчев певач" на изузетан начин приказује летњи дан, распеваност цврчка због златних сунчевих зракова, таласање златне пшенице, скупљање пшеничног семена за зиму, игра и цвркутање врабца и онда грмљавина и киша.

Осим богатства нових речи које ће дете усвојити, необичних израза и обрта, ова приповетка ће подстицати дете да боље посматра природу, лепоту кише и живот цврчка, мрава, бумбара, птице и хрчка.

Изузетан подстицај деце да уживају у лепотама и раскоши летњег дана, складу и хармонији боја, облика и звукова, али и страх и дивљење према величанственошћу грмљавине, севања муња и пуцање грома.

У приповетки Десанке Максимовић, "Зебе плашљивице" насликана је борба човека против птица које уништавају његов рад на њиви.

Страх зеба од разних страшила је импресиван, вроне су приказане као неустрашиве, да би се посредно указало зашто се човек бори против њих. Зебе дрхте у шуми и изазивају симпатије.

У приповеткама за децу животиње су честа тема.

Поступци и радње неких животиња могу, на пример, да послуже да деца разликују шта је добро а шта није, шта је поштено а шта није, ко је добар друг, вредан и марљив радник ако није и слично.

Басне Д.Обрадовића ”Две козе” и ”Два јарца” погодне су за обраду у свим групама, у млађој и средњој свака посебно, а у старијој и најстаријој могу обе заједно. Са децом старије и најстарије групе, када се басне обраде, може се водити разговор о томе шта су доживеле козе а шта два јарца, и да се затим упоређује ко је поступио мудрије. У млађој и средњој групи пожељно је да се приликом причања покажу и слике коза јер се оне не могу често срести у природи.

Велики и снажни не морају и не могу увек да буду победници у животу. Понекад се морају ослонити и на помоћ малих и нејаких. То се лепо види и басни Д. Обрадовића ”Лав и миш”.

У овим приповеткама има много могућности да се обогати речник детета с обзиром да има доста необичних израза у описивању особина појединих животиња: тиграст, извребан, мљацкати и слично.

У бајци В.Станојчића ”Бајка о кишобрану” има доста фантастике и оног што дете зна о разним летилицама и лако ће замислити кишобран који лети. Васпитач може да прави са децом кишобране од хартије, и ветровитог дана да их пушта да лете и да деца прате њихов лет. То је начин да се деца подстичу да врше огледе о својствима предмета којим рукују.

5.МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

5.1.Предмет истраживања

Предмет овог истраживања је испитивање значаја и улоге приповедака у развијању језичких способности деце предшколског узраста. Приповетке развијају језик у свим његовим димензијама (речник, изговор, наравица). У предшколским установама приповетке се користе у оквиру разних активности (читање, препричавање, тематски разговори). Приповетке обилују описима, радњом, дијалозима и новим појмовима. Дете чује речи које се не појављују често у свакодневном говору што утиче на ширење дечијег речника, богаћење израза кроз метафоре и поређења. Кроз слушање правилно обликованих реленица у приповеткама дете спонтано учи правилну употребу граматике. Слушањем приповедака деца предшколског узраста развијају пажњу и концентрацију а препричавањем приповедака деца вежбају изговор гласова, успоравање и убрзавање говора и јасније дефинисање мисли. Приповетке отварају простор за замишљање ликова и места, измишљање другачијих завршетака и стварање сопствених приповедака.

5.2.Проблем истраживања

Да ли приповетке утичу на развој језичких способности деце предшколског узраста?

5.3.Циљ истраживања

Испитати утицај приповедака на развој језичких способности деце предшколског узраста.

5.4.Задаци истраживања

1. Испитати учесталост коришћења приповедака у активностима са децом предшколског узраста.
2. Испитати запажања васпитача о значају приповедака за богаћење речника деце предшколског узраста.
3. Испитати предности са којима се васпитачи сусрећу приликом коришћења приповедака за правилно изговарање речи код деце предшколског узраста.

5.5.Хипотезе истраживања

Општа хипотеза

X0- Васпитачи са децом предшколског узраста користе приповетке како би подстицали развој језичких способности код деце предшколског узраста.

Посебне хипотезе

X1- Васпитачи користе приповетке у активностима са децом предшколског узраста.

X2- Васпитачима су значајне приповетке за богаћење речника деце предшколског узраста.

X3- Васпитачи се сусрећу са предностима коришћења приповедака за правилно изговарање речи код деце предшколског узраста.

5.6.Варијабле истраживања

Зависна варијабла (ЗВ)

Развој језичких способности

Независна варијабла (НВ)

Васпитач и улога приповедака

5.7.Узорак истраживања

Узорак истраживања су 30 васпитача из Предшколске установе „Наша Радост” која се налази у Суботици.

5.8.Методе, технике и инструменти истраживања

Метода је дескриптивна.

Техника истраживања је анкетирање.

Инструмент истраживања је анкетни упитник.

Упитник садржи питања којима се испитује у којој мери васпитачи користе приповетке у раду са децом предшколског узраста, колико су значајне приповетке за богаћење дечијег речника и које су предности коришћења приповедака за правилно изговарање речи код деце предшколског узраста.

5.9. Начин обраде података

Прикупљени подаци су обрађени методом дескриптивне статистике.

Резултати су приказани помоћу табеларних приказа, процентуалне заступљености и графичких приказа. Интерпретација резултата извршена је у складу са постављеним циљевима, задацима и хипотезама истраживања.

6. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Након спроведеног анкетног истраживања међу 30 васпитача Предшколске установе „Наша Радост”, која се налази у Суботици, извршена је анализа и интерпретација добијених резултата. Анализом резултата испитали смо утицај приповедака на развој језичких способности деце предшколског узраста. Добијени резултати показују да се приповетке често користе у активностима са децом предшколског узраста. Васпитачи запажају да су приповетке значајне за богаћење речника и правилно изговарање речи код деце предшколског узраста.

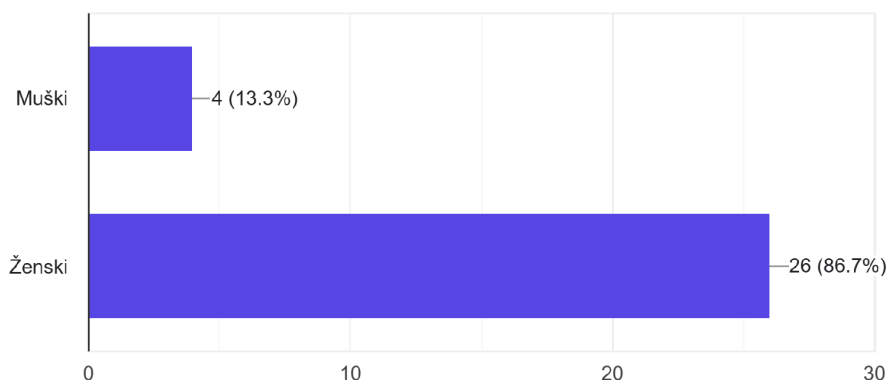
6.1. Оствареност циља и задатака истраживања

На основу анализе добијених резултата може се закључити да је постављени циљ у потпуности остварен. Истраживање је показало да васпитачи у раду са децом предшколског узраста користе приповетке како би подстицали развој језичких способности. Реализовани су и сви задаци истраживања, јер су добијени одговори на постављена истраживачка питања и омогућена је провера постављених теза.

Графикон бр.1 *Пол*

1. Pol

30 responses

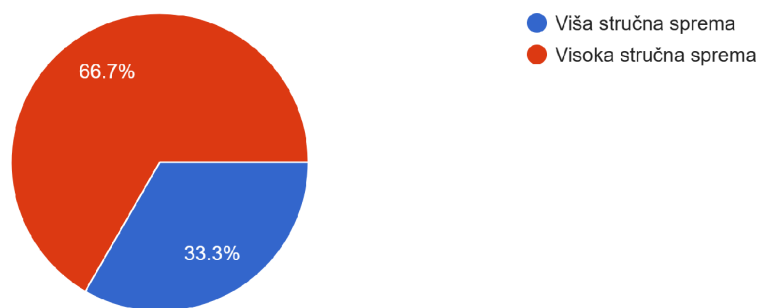

На основу добијених резултата можемо закључити да је 4 испитаника мушког пола(13, 3%) и 26 испитаника је женског пола (86,7%).

Графикон бр.2 *Стручна спрема*

2. Stručna sprema

30 responses

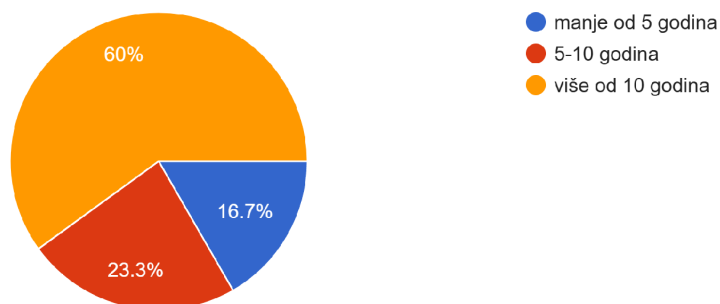

Подаци о стручној спреми указују на то да високу школу има 66,7% испитаника а вишу школу има 33,3% испитаника.

Графикон бр.3 *Стаж у струци*

3. Staž u struci

30 responses

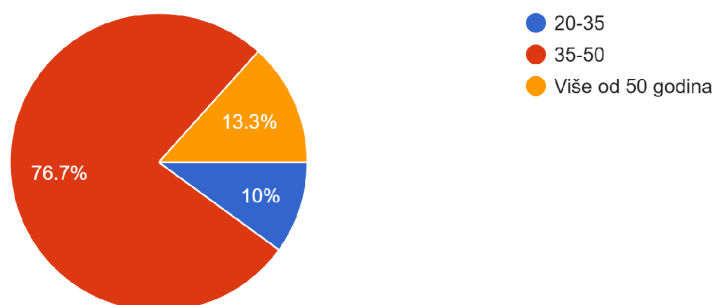

Добијени резултати показују да 60% испитаника има више од 10 година стажа у струци; 23,3% испитаника има 5-10 година стажа у струци и 16,7% испитаника има мање од 5 година стажа у струци.

Графикон бр.4 *Године старости*

4. Godine

30 responses

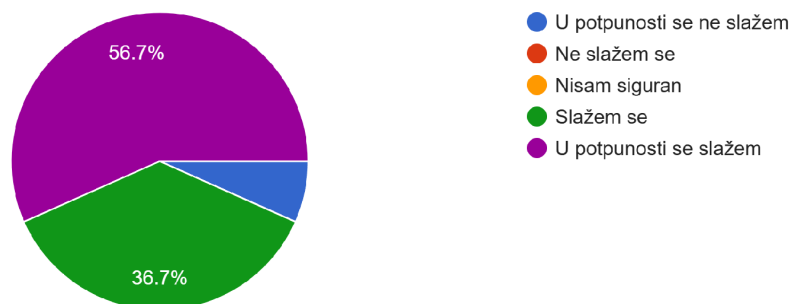

На основу добијених података закључујемо да 76,7% испитаника има 35-50 година старости, више од 50 година старости има 13,3% испитаника а 10% испитаника има 20-35 година старости.

Графикон бр.5 *Приповетке значајно доприносе богаћење речника деце*

5. Pripovetke značajno doprinose bogaćenju rečnika dece.

30 responses

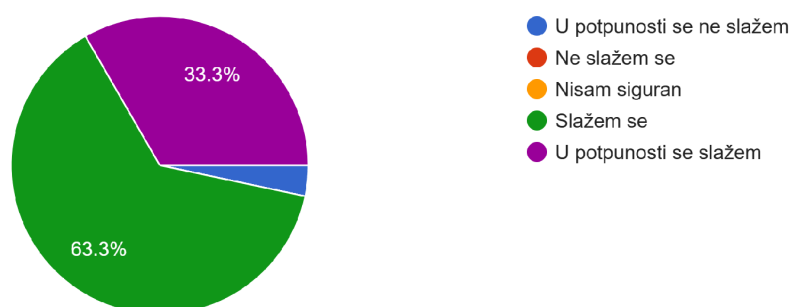

Велики проценат испитаника 93,4 сматра да приповетке значајно доприносе богаћењу речника деце (56,7%) се у потпуности слаже и 36,7 % се слаже, док се мали проценат 6,7% у потпуности не слаже. Можемо закључити да приповетке значајно доприносе богаћењу речника деце.

Графикон бр.6 Приповетке често користим у раду са децом

6. Pripovetke često koristim u radu sa decom.

30 responses

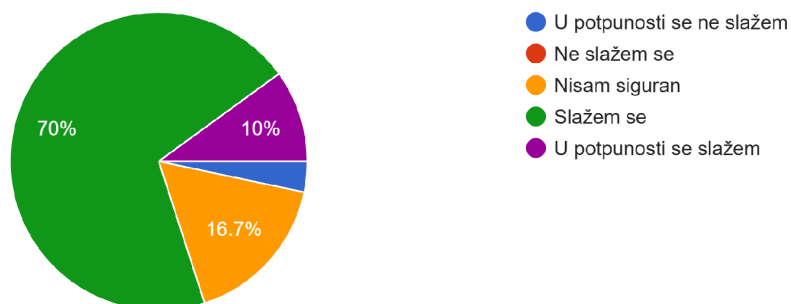

Резултати показују да се 99,6% васпитача често користи приповетке у ради са децом (63,3 % се слаже и 33,3% се у потпуности слаже).Закључујемо да испитаници често користе приповетке у раду са децом.

Графикон бр.7 Деца лако усвајају нове речи из приповедака

7. Deca lako usvajaju nove reči iz pripovetki.

30 responses

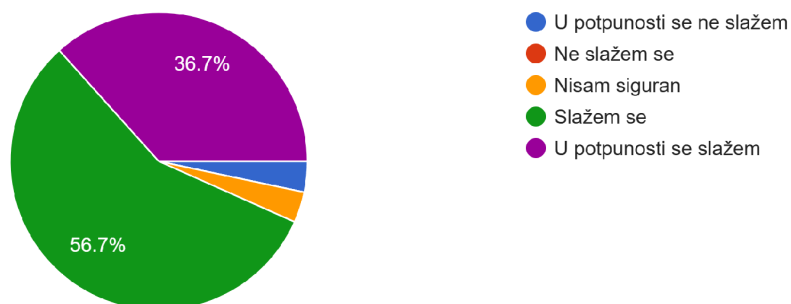
Анализом резултата уочавамо да 80% васпитача(70% се слаже и 10% се у потпуности слаже) сматра да деца лако усвајају нове речи из приповедака, док 16,7% није сигурно.

На основу добијених одговора уочавамо да деца лако усвајају нове речи из приповедака.

Графикон бр.8 Приповетке подстичу децу да више говоре и да се боље изражавају

8. Pripovetke podstiču decu da više govore i da se bolje izražavaju.

30 responses

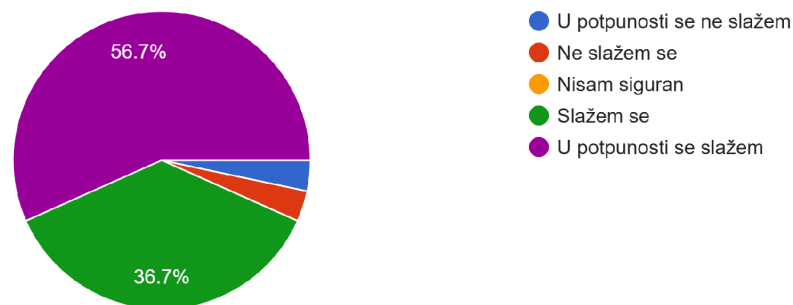

Анализом одговора долазимо до резултата да 93,4% испитаника сматра да приповетке подстичу децу да више говоре и да се боље изражавају(56,7% се слаже и 36,7% се у потпуности слаже).Закључујемо да приповетке подстичу децу да више говоре и да се боље изражавају.

Графикон бр.9 *Драматизација приповедака додатно помаже у развоју говора и речника*

9. Dramatizacija pripovetki dodatno pomaže u razvoju govora i rečnika.

30 responses

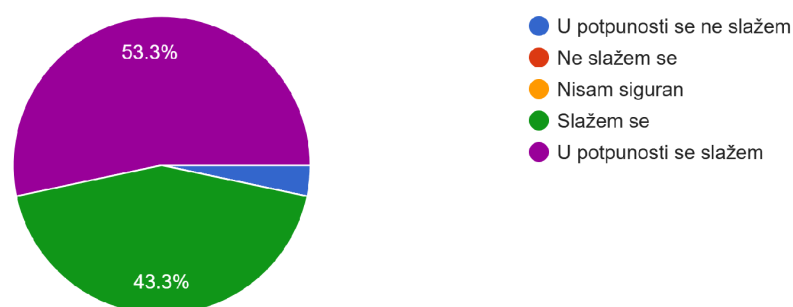

На основу добијених одговора уочавамо да 93,4% васпитача тврди да драматизација приповедака додатно помаже у развоју говора и речника. Закључујемо да драматизација приповедака додатно помаже у развоју говора и речника.

Графикон 10. *Препричавање приповедака позитивно утиче на изговор и артикулацију деце*

10. Prepričavanje pripovetki pozitivno utiče na izgovor i artikulaciju dece.

30 responses

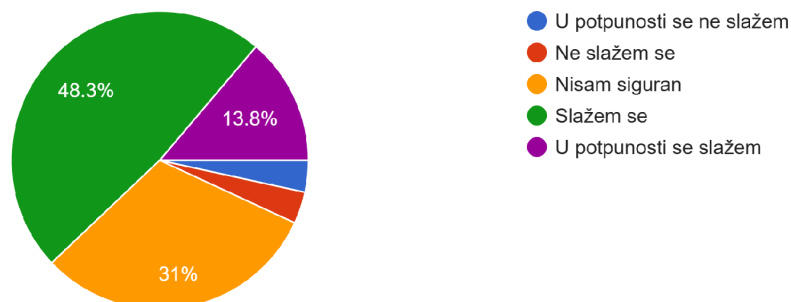

Анализом одговора видимо да 96,6% васпитача сматра да препричавање приповедака позитивно утиче на изговор и артикулацију деце(53,3% се у потпуности слаже и 43,3% се слаже).Закључујемо да препричавање приповедака позитивно утиче на изговор и артикулацију деце.

Графикон бр.11 *У вртићу има довољно времена за свакодневно коришћење приповедака*

11. U vrtiću ima dovoljno vremena za svakodnevno korišćenje pripovetki.

29 responses

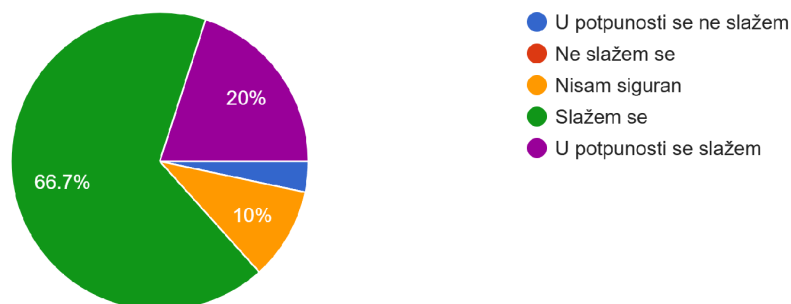

Анализом одговора уочавамо да више од пола испитаника 62,1% сматра да у вртићу има довољно времена за свакодневно коришћење приповедака(48,3% се слаже и 13,8% се у потпуности слаже), а 31% васпитача није сигурна у то. Закључујемо да у вртићу има довољно времена за свакодневно коришћење приповетки.

Графикон бр.12 *Коришћење приповедака повећава мотивацију деце за комуникацијом*

12.Korišćenje pripovetki povećava motivaciju dece za komunikacijom.

30 responses

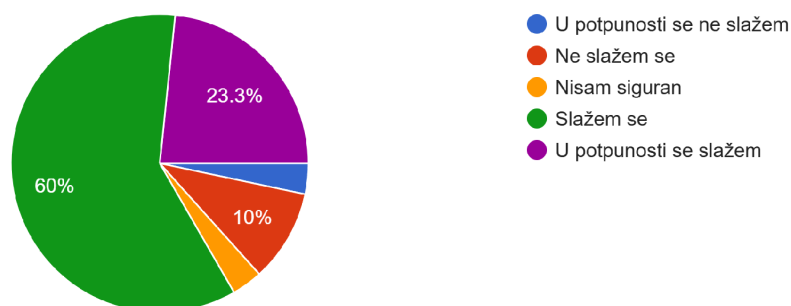

Резултати показују да 86,7% испитаника сматра да коришћење приповедака повећава мотивацију деце за комуникацијом (66,7 се слаже и 20% се у потпуности слаже), док 10% испитаника није сигурно. Закључујемо да приповетке повећавају мотивацију деце за комуникацијом.

Графикон бр.13 *Сматрам да би приповетке требало да користим чешће него сада*

13. Smatram da bi pripovetke trebalo da koristim češće nego sada.

30 responses

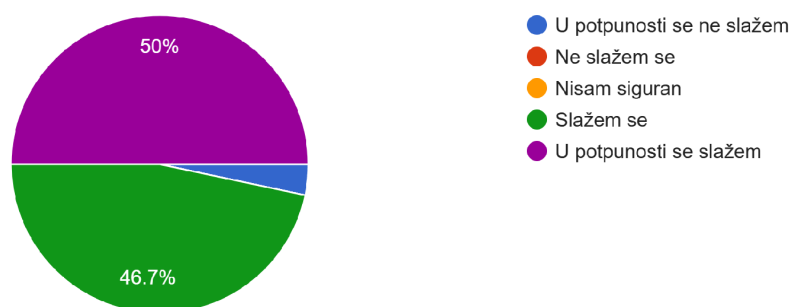

Анализом одговора уочавамо да 83,3% испитаника сматра да треба да користи приповетке чешће(60% се слаже и 23,3% се у потпуности слаже),док 10% васпитача не сматра да би приповетке требало чешће користити. Уочавамо да испитаници препознају значај приповедака и сматрају да треба више да их користе.

Графикон бр.14 *Приповетке су ефикасне у раду са децом која имају сиромашан речник*

14. Pripovetke su efikasne u radu sa decom koja imaju siromašan rečnik.

30 responses

На основу добијених одговора васпитача уочавамо да 96,7% испитаника сматра да су приповетке ефикасне у раду са децом која имају сиромашан речник(50% се у потпуности слаже и 46,7% се слаже).Закључујемо да су приповетке ефикасне у раду са децом која имају сиромашан речник.

15. *На који начин повећати коришћење приповедака у активностима са децом?*

На ово питање добила сам 22 одговора:

1. Радити пројекат везан за приповетке.
2. Кроз разне апликације, слике, и да сами осмисле приповетку.
3. Активности кроз развој говора
4. Можда да је пројекат везан за бајке, басне...
5. Укључивање приповедака чешће у пројекте које радимо.
6. Читање, причање, драматизација, игра са луткама.
7. Кроз игру.
8. Свака тема која се обрађује може да буде пропраћена адекватним приповеткама. Приповетка не мора бити дуга, него је важно да повеже тему и да деци неку нову димензију. Кроз то ће такође усвојити нове речи и научити да повезују појмове на одређени начин.
9. Кроз игру улога и драматизације.

10. Глумљењем улога и цртањем најзанимљивих делова из приповедака.
11. У току пројектних активности.
12. Сваки дан пре спавања читати.
13. Активностима сваки дан.
14. Читањем пред спавање.
15. Укључити децу у одабир.
16. У сарадњи са породицом.
17. Дати деци да разгледају приповетке са сликама да им привучемо пажњу.
18. Да им чешће читамо.
19. Приповетке можемо чешће користити кроз свакодневно читање, разговору са децом о садржају приче, драмске игре и ликовне активности инспирисане причама.
20. Деца могу сама да осмишљавају завршетке прича или да је препричавају својим речима, чиме се подстиче машта, говор и креативност.
21. Чешће укључивање приповедака у пројекте.
22. Свакодневно читање.

Добијени одговори груписани су у неколико категорија. Највећи број одговора, (7) односи се на интегрисање приповедака у пројектни приступ, односно њихово укључивање у различите пројектне активности. Значајан број одговора (6)

односи се на драмске игре, ликовне игре, игре улога и остале активности.

Више читања, свакодневно читање, читање пре спавања обухвата 5 одговора.

Мали број одговора (2) препоручује да деца разгледају и бирају приповетке. Исти број одговора (2) препоручује осмишљавање приповедака.

6.2.Провера хипотеза

Општа хипотеза

ХО- Васпитачи у раду са децом предшколског узраста користе приповетке како би подстицали развој језичких способности код деце предшколског узраста.

Општа хипотеза је потврђена. Већина испитаника користи приповетке и раду са децом предшколског узраста како би им подстицали развој језичких способности.

Посебне хипотезе

Х1-Васпитачи користе приповетке у активностима са децом предшколског узраста. Резултати показују да 96,6% испитаника често користи приповетке у раду са децом; 52,1% испитаника сматра да у вртићу има довољно времена за свакодневно коришћење приповедака, док 31% испитаника није сигурно; 83,3% испитаника сматра да треба чешће да користи приповетке него што то тренутно чини, док 10% не мисли тако. Ови подаци показују да приповетке имају велики васпитно-образовни значај у предшколским установама и да испитаници користе приповетке у раду. Хипотеза је потврђена.

Х2- Васпитачима су значајне приповетке за богаћење речника деце предшколског узраста. Резултати показују да 93,4% испитаника сматра да приповетке значајно доприносе богаћењу речника деце. Такође анализом одговора

уочавамо да 96,7 испитаника сматра да су приповетке ефикасне у раду са децом која имају сиромашан речник. Испитаници сматрају да деца лако усвајају нове речи из приповедака 80% док 16,7% није сигурна у то. Хипотеза је потврђена.

Х3- Васпитачи се сусрећу са предностима коришћења приповедака за правилно изговарање речи код деце предшколског узраста. Резултати 93,4% испитаника сматра да приповетке подстичу децу да више говоре и да се боље изражавају; 93,4% испитаника сматра да драматизација приповедака додатно помаже у развоју говора и речника; 96,6% испитаника сматра да препричавање приповедака позитивно утичу на изговор и артикулацију. Хипотеза је потврђена.

ЗАКЉУЧАК

Истраживање је имало за циљ испитати утицај приповедака на развој језичких способности деце предшколског узраста са освртом на мишљење и искуство васпитача. Анализом добијених резултата можемо закључити да приповетке имају огроман педагошки потенцијал и изузетно су значајне за развој језичких способности деце предшколског узраста. Испитаници су сагласни у значају приповедака за развој говора, усвајања нових речи, богаћењу речника и позитивног утицаја на изговор и артикулацију. Улога васпитача је огромна јер је дете у предшколском узрасту у улози слушаоца, а не читаоца. Васпитач бира приповетку за дете и труди се да му је представи на најбољи могући начин. Испитаници сматрају да драматизација приповедака додатно помаже у развоју говора и језика. Редовно излагање приповеткама доприноси развоју фонолошке свести што је један од кључних предуслова за касније читање.

ЛИТЕРАТУРА

1. Маринковић, Д.(2025). *Лирика или лирска поезија*. Радио Београд 2
2. Солар, М(2025). *Теорија књижевности*. Загреб: Школска књига.
3. Живковић, Д.(2001). *Теорија књижевности са теоријом писмености*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
4. Tolkien, J.R.R.(1947). *On fairy stories*. In C.S. Lewis (Ed.), *Essays presented to Charles Williams*. Oxford University Press.
5. Vigotsky, L.S.(1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Миљак, А.(1996). *Хуманистички приступ теорији и пракси предшколског одгоја*. Загреб: Персона.
7. Диклић, З., Тежак, Д., & Залар, И.(1996). *Примјена дечје књижевности у одгоју и образовању*. Загреб: Школска књига.

8. Марјановић, А.(2000). *Методика развоја говора*. Београд: Завод за уџбенике.
9. Каменов, Е.(2006). *Предшколска педагогија*. Београд: Завод за уџбенике.
10. Министарство просвете Републике Србије.(2018). *Године узлета-Основе програма предшколског васпитања и образовања*. Београд: Министарство просвете.
11. Милинковић, Ј.(2011). *Књижевност за децу и младе*. Београд: Учитељски факултет.
12. Јекнић, Д (1998). *Српска књижевност за децу 1 и 2*, Мак, Београд.
13. Константиновић, С. (2006). *Идеологије у књижевности за децу*. Љубитељи књиге, Нови Сад.
14. Миленковић. (2009). *Бајковит свет детињства*. Висока школа струковних студија за образовање васпитача.
15. Муртић, Е. (2016). *Умјетност приповиједања Бранка Ћопића*, Сарајево.
16. Максимовић, Д.(1963). *Бајке и приповетке за децу*. Београд, Просвета.
17. Росандић, Д. (2005). *Методика књижевног одгоја*. Загреб: Школска књига.
18. Вуковић, М. (2010). *Говорно-језички развој детета*. Београд: Друштво дефектолога Србије.

АНКЕТНИ УПИТНИК

-за васпитаче-

Молим Вас да одговорите на питања која се односе на значај и улогу приповедака у развијању језичких способности деце предшколског узраста. Анкета је анонимна. Хвала на сарадњи!

1. Пол

- ☐ мушки
- ☐ женски

2. Стручна спрема

- ☐ виша
- ☐ висока

3. Стаж у струци

- ☐ мање од 5 година

- 5-10 година
- више од 10 година

4. Године старости

- 20-35
- 35-50
- више од 50 година

5. Приповетке значајно доприносе богаћењу речника деце.

- У потпуности се не слажем
- Не слажем се
- Нисам сигуран
- Слажем се
- У потпуности се слажем

6. Приповетке често користим у раду са децом.

- У потпуности се не слажем
- Не слажем се
- Нисам сигуран
- Слажем се
- У потпуности се слажем

7. Деца лако усвајају нове речи из приповедака.

- У потпуности се не слажем
- Не слажем се
- Нисам сигуран
- Слажем се
- У потпуности се слажем

8. Приповетке подстичу децу да више говоре и да се боље изражавају.

- У потпуности се не слажем
- Не слажем се
- Нисам дигуран
- Слажем се
- У потпуности се слажем

9. Драматизација приповедака додатно помаже у развоју говора и језика.

- У потпуности се не слажем
- Не слажем се
- Нисам сигуран
- Слажем се
- У потпуности се слажем

10. Препричавање приповедака позитивно утиче на изговор и артикулацију деце.

- У потпуности се не слажем
- Не слажем се
- Нисам сигуран
- Слажем се
- У потпуности се слажем

11. У вртићу има довољно времена за свакодневно коришћење приповедака.

- У потпуности се не слажем
- Не слажем се
- Нисам сигуран
- Слажем се
- У потпуности се слажем

12. Коришћење приповедака повећава мотивацију деце за комуникацијом.

- ☐ У потпуности се не слажем
- ☐ Не слажем се
- ☐ Нисам сигуран
- ☐ Слажем се
- ☐ У потпуности се слажем

13. Сматрам да приповетке треба да користим чешће него сада.

- ☐ У потпуности се не слажем
- ☐ Не слажем се
- ☐ Нисам сигуран
- ☐ Слажем се
- ☐ У потпуности се слажем.

14. Приповетке су корисне у раду са децом која имају сиромашан речник.

- ☐ У потпуности се не слажем
- ☐ Не слажем се
- ☐ Нисам сигуран
- ☐ Слажем се
- ☐ У потпуности се слажем

15. На који начин повећати коришћење приповедака у активностима са децом?
